

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเติบโตของเมือง ส่งผลกระทบต่อรูปแบบวิถีการทํามาหากิน และการใช้ชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมือง ท่ามกลางความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรมของประชากร

วิถีชีวิตในเมือง ประกอบขึ้นด้วย ขนาดของชุมชน ความหนาแน่นของ ประชากรและความแตกต่างกันทางสังคมของกลุ่มคนในชุมชน (Heterogeneity) ทำให้เกิดความแตกต่างด้านความคิด ความสัมพันธ์ส่วนตัวน้อยลง ไม่เป็นกันเอง ขาดความใกล้ชิด มีชีวิตอยู่เพื่อการแข่งขัน มุ่งประโยชน์จากผู้อื่น เป็นคนใช้เหตุ ใช้ผล มีการแบ่งงานกันทำชัดเจน (Louis Wirth อ้างใน John Friedl and Noel J. Chrisman, 1975 : 26-45)

ผู้คนจากชนบท เมื่อเข้ามาอยู่ในเมือง จะต้องปรับตัวต่อวิถีชีวิตในเมือง ท่ามกลางการบีบรัดทางเศรษฐกิจในด้านค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้คนต้องปรับตัว ในการหารายได้ให้เพียงพอกับรายจ่ายที่สูงขึ้น และบางครั้งรายได้ไม่เพียงพอ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันในเมืองก็ต้องหันไปพึ่งแหล่งเงินกู้จาก นายทุนนอกระบบในอัตราดอกเบี้ยที่สูง เพื่อมาลงทุนค้าขาย เช่น ขายหนังสือพิมพ์ ขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ หาบเร่ แผงลอย เพื่อให้เขาสามารถอยู่รอดต่อวิถีชีวิต ในเมืองต่อไป และชาวชนบทจำนวนมากเมื่อเกิดปัญหาอยากกลับบ้านไปใช้ชีวิต ทากินแบบเดิมไม่สามารถทำได้ เพราะไม่มีที่ทำกินแล้วจึงเป็นประเด็นที่น่าติดตาม ในเรื่องการปรับตัวของสตรีชนบทต่อวิถีหารายได้ในสังคมเศรษฐกิจนอกระบบใน ชีวิตประจำวันท่ามกลางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากชนบท

วิถีการทํามาหากินในเมือง ผูกพันอยู่กับการผลิต การจำหน่ายสินค้าและ การบริการที่เป็นเศรษฐกิจทั้งในระบบ (formal sector) มีการดำเนินการ และการใช้เครื่องมือ เครื่องมือแบบทันสมัยเป็นลักษณะของระบบทุนนิยม และ เศรษฐกิจนอกระบบ (informal sector) มีการลงทุน ทุนต่ำ ใช้แรงงานจาก

ครอบครัว ราคาต่อรองกันไว้ จึงน่าที่จะศึกษาถึงประเด็นในวิธีการทำมาหากินในเมืองโดยอาชีพแม่ค้าดอกไม้บนทางเท้า เป็นตัวแบบ ในการศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจนอกระบบที่มีอยู่ในเศรษฐกิจจากระบบอย่างไรบ้าง และด้วยปรากฏการณ์ในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ ที่มีแรงงานจากชนบทหลั่งไหลเข้ามา และได้กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเศรษฐกิจทั้งในระบบและนอกระบบโดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานสตรี

จากเหตุผลทางการศึกษา ทำให้โอกาสของผู้หญิงชนบท ที่มีความรู้ น้อยและจะเข้าสู่อาชีพในเศรษฐกิจจากระบบ (formal sector) จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ น้อยมาก ดังนั้นจึงพบผู้หญิงที่ทำมาหากินในเศรษฐกิจนอกระบบ (informal sector) มาก ซึ่งมีปัญหาหลากหลายที่น่าสนใจในเรื่องของการปรับตัวต่อวิถีชีวิตครอบครัว และวิธีการหารายได้ในเมือง รวมทั้งมีอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร และมีที่ทำงานกับบ้านอยู่คนละทางกัน ซึ่งแตกต่างจากในชนบทที่มีอาชีพทางเกษตรกรรม และมีบ้านกับที่ทำงานอยู่ในที่เดียวกันและหน้าที่จะศึกษาถึงการปรับตัวของผู้หญิงชนบทที่มาอยู่ในเมือง ว่ามีการปรับตัวระหว่างการจัดการในบ้านกับการหารายได้นอกบ้าน และเรื่องสวัสดิการอย่างไร (Throbeck, 1989)

อีกทั้งการปรับตัวของสตรีชนบทต่อวิถีการหารายได้ในเมือง จะขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตการมีทุน แรงงาน และความสัมพันธ์ระหว่างกันของปัจจัยการผลิตหรือไม่ และสตรีที่มีทุนน้อย เช่น อาชีพแม่ค้าดอกไม้บนทางเท้า จะเป็นตัวแบบของอาชีพในภาคเศรษฐกิจนอกระบบที่ผู้วิจัยต้องการจะสะท้อนให้เห็นถึง การปรับตัวชีวิตของผู้หญิงชนบทต่อสภาพสังคมเมือง และวิธีการหารายได้บนทางเท้าของรูปแบบเศรษฐกิจ นอกระบบที่ยังคงปรากฏอาชีพอยู่ได้อย่างไรในระบบทุนนิยม

จากข้อสังเกต แม่ค้าดอกไม้บนทางเท้าที่ปากคลองตลาด พบโดยทั่วไป จะเห็นว่ามีชีวิตประจำวันอยู่บนทางเท้าที่ต้องพบปะติดต่อกับผู้คน ทั้งพ่อค้ารายย่อยและรายใหญ่ตลอดจนลูกค้ายาจรและขาประจำ จึงทำให้น่าติดตามในรูปแบบของ วิธีการหารายได้ การใช้เวลาสัมพันธ์ทางครอบครัวในการช่วยกันค้าขาย และสาเหตุที่ต้องมาค้าขายบนทางเท้า ตลอดจนมีการปรับตัวที่แตกต่างจากอาชีพที่เคยใช้แรงงานในเกษตรกรรมที่เคยทำในชนบทอย่างไร

จุดประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาการปรับตัวของสตรีชนบทต่อชีวิตในกรุงเทพฯ ในเศรษฐกิจนอกระบบ โดยผู้วิจัยได้เสนอรายละเอียดของข้อมูลไว้ในบทที่ 3
2. ศึกษาข้อจำกัดหรือปัญหาการหารายได้ในนอกบ้านหน้าที่ในฐานะแม่บ้าน โดยผู้วิจัยได้เสนอรายละเอียดของข้อมูลในบทที่ 5
3. ศึกษาองค์ประกอบของเศรษฐกิจนอกระบบในเศรษฐกิจทุนนิยม โดยผู้วิจัยได้เสนอรายละเอียดข้อมูลไว้ในบทที่ 4

สมมุติฐานการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยได้กำหนดสมมุติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. กระบวนการปรับตัวทาง เศรษฐกิจในแบบใหม่ เป็นทางการที่ประสบความสำเร็จ จะนำไปสู่วิถีที่ดีขึ้นของสตรีในชนบท
2. งานบริการขายดอกไม้และระบบ เศรษฐกิจแบบใหม่ เป็นทางการที่ประสบความสำเร็จ จะนำไปสู่การเพิ่มโอกาสการมีงานทำของสตรีชนบทที่อยู่ในเมือง
3. การพึ่งพาด้านค้าขายระหว่างแม่ค้าดอกไม้บนทางเท้ากับผู้ประกอบการค้าในตลาดที่เป็นทางการ จะเพิ่มมากขึ้นเมื่อได้มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์อยู่ใน กระบวนการปรับตัวทางเศรษฐกิจทุนนิยม
4. แม่ค้าดอกไม้ที่มีทัศนคติ ในเรื่องของการใช้เวลาทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้มากเลี้ยงครอบครัว มากกว่า เวลาที่ใช้ในบ้านก็จะมีปัญหากับสมาชิกในครอบครัว
5. แม่ค้าดอกไม้ที่มีครอบครัวมาช่วยขายดอกไม้มากกว่าแม่ค้าที่ไม่มีครอบครัวมาช่วยงาน จะไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ของครอบครัว
6. ประสบการณ์ ของการออกไปทำงานนอกบ้านของแม่ค้าดอกไม้ที่มาจากชนบท สามารถเปลี่ยนทัศนคติของผู้หญิงจากลักษณะคำพังเพยที่ว่า "ผู้หญิง

ต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน" ไปสู่ความร่วมมือภายในครอบครัว ดังคำว่า "ศิวหาบเมียมคอน" อันเนื่องมาจากการมีรายได้ที่พอใจ

7. แม่ค้าดอกไม้ที่มีความสัมพันธ์สนิทสนมคุ้นเคยกันส่วนตัวกับนายทุน เพื่อนแม่ค้า ยี่ปี่ว จะมีโอกาสได้เปรียบในการให้กู้ยืมเงินมาต่อทุน มากกว่าแม่ค้าที่ไม่รู้จักกัน

8. ความชำนาญและประสบการณ์ในการค้าขายของแม่ค้าดอกไม้และ ยี่ปี่ว ยิ่งมีมากเท่าไร ก็เป็นข้อได้เปรียบแม่ค้าใหม่ ในการเลือกทำเลค้าขาย

9. แม่ค้าดอกไม้ที่มีรายได้และทุนสูง จะมีโอกาสเลื่อนสถานภาพ และเปลี่ยนแปลงบทบาทในการค้าขายมากกว่า แม่ค้าที่มีรายได้น้อยและยากจน

ทฤษฎีและแนวความคิดที่เข้าในการศึกษา

ทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง

1.1 ทฤษฎีการเติบโตของเมือง (Urbanism Theory)

Louis Wirth (อ้างใน John Friedl and Noel J. Chrisman, 1975 : 26-45) กล่าวถึง การเติบโตของเมือง โดยมีลักษณะพื้นฐานสามประการเป็นเครื่องกำหนด คือ 1. ขนาดใหญ่ 2. ประชากรนั้นอยู่กันอย่างหนาแน่น 3. ประชากรมีเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมต่าง ๆ กันอยู่ด้วยกัน และประกอบอาชีพต่างกัน

จากลักษณะดังกล่าวส่งผลกระทบต่อบุคคลที่อยู่ในเมือง จะต้องปรับตัวและใช้ชีวิตในรูปแบบของเมือง (Urbanism as a way of life) ที่มีความซับซ้อนและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้ได้

โดยการศึกษาวิจัยวิถีชีวิตของเมืองในปรากฏการณ์ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้ 3 ประการ ดังนี้

1. เมืองลักษณะทางกายภาพ (Urbanism in ecological Perspective) ประกอบด้วย ประเภทของประชากร ระบบของเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมในเมือง

2. เมืองกับการจัดระเบียบทางสังคม (Urbanism as a form of Social organisation) ที่นำไปสู่การเกิดลักษณะของโครงสร้างทางสังคมเมือง เกิดการจัดลำดับองค์กรและชนิดของความสัมพันธ์

3. เมืองกับทัศนคติ ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม (Urban personality and collective behavior) เพื่อให้เกิดการปรับตัวต่อการใช้ชีวิตในทศวรรษ ๖๐ ด้านในเมือง เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสันตนาการ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านบุคคลและส่วนรวม ถ้าบุคคลไม่สามารถปรับตัวได้จะทำให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้นและสังคมเมือง จะไม่เกิดความสงบสุข สังคมจะไม่เป็นระเบียบ (Social disorganisation) เกิดการขัดแย้งกันในรูปแบบต่าง ๆ ที่สังคมเมืองก่อให้เกิดขึ้น เป็นการขัดแย้งทั้งภายในตัวบุคคลเองและระหว่างบุคคลด้วยกัน

1.2 วิถีชีวิตในเมือง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2533 : 111) กล่าวถึง การเติบโตของเมืองส่งผลสะท้อนทางสังคมหลายอย่าง ได้แก่ขนาดที่ใหญ่โต การเพิ่มจำนวนประชากร และความแตกต่างกันมากของชีวิตในเมือง จึงเป็นการยากที่จะมีความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันอย่างชีวิตในชนบท (traditional) ทำให้การยึดเหนี่ยวกันและการควบคุมกันแบบดั้งเดิมของบุคคลอ่อนกำลังลง การติดต่อสัมพันธ์กันแบบทางการระหว่างบุคคล และการควบคุมกันแบบทางการก็เข้ามาแทนที่องค์กรและสมาคมต่าง ๆ จะเกิดขึ้นในเมืองอย่างมากมาย องค์กรและสมาคมเหล่านี้บางอย่างจัดตั้งขึ้นเพื่อจะดึงให้คนอยู่ใกล้ชิดกันมากขึ้น เช่น สมาคมที่วิชาชีพจังหวัดต่าง ๆ และบางอย่างก็มุ่งที่จะให้ความสะดวกในการติดต่อกันและประสานความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในเมือง เช่น สมาคมผู้ประกอบการค้าต่าง ๆ

อาชีพและสิ่งแวดล้อมของประชากร ทั้งหมดในเมืองมีอาชีพเกี่ยวกับเครื่องจักรกลอุตสาหกรรม การค้า การปกครอง งานบริการ และอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่งานเกษตรด้านสิ่งแวดล้อมนั้นคนในเมืองจะเห็นห่างธรรมชาติ และมักจะทำให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมน้อยลง ความทันสมัยทางเทคโนโลยีมากกว่าธรรมชาติ จึงทำให้งานบางอาชีพต้องคัดคนสมบัติ ความชำนาญเฉพาะอย่าง

ของบุคคลในการรับสมัครเข้าทำงาน (Skill labor) ส่วนบุคคลที่ไม่มีฝีมือและ
 แรงงานจากต่างจังหวัด (unskill labor) เช่น ผู้หญิงชนบทต้องหันเข้าทำงาน
 ทางด้านใช้แรงงาน ส่วนมากอยู่ในลักษณะของงานนอกระบบเศรษฐกิจ (informal
 sector) เช่นงานบริการได้แก่ อาชีพกรรมกรขับรถรับจ้างหรือไม่ก็งานอาชีพอิสระ
 เช่น หาบเร่ แผงลอยขายของแบบกะดิน ทำให้เกิดผลดีและเห็นความสำคัญของ
 อาชีพในภาคเศรษฐกิจนอกระบบที่นอกจากจะช่วยให้คนที่อพยพมาจากต่างจังหวัด
 ให้มีงานทำและแก้ปัญหาการว่างงานแล้ว ยังเป็นการช่วยขยายฐานเศรษฐกิจราย
 ได้ในภาคบริการของคนที่อยู่นอกระบบเศรษฐกิจที่เป็นทางการ ให้มีรายได้สูงขึ้น
 และเป็นการระบายกำลังคนและสินค้าในภาคเศรษฐกิจในระบบให้มาลงนภาค
 เศรษฐกิจนอกระบบ เพื่อความสะดวกรวดเร็วและแก้ปัญหาสินค้าล้นตลาดได้

วรรณกรรมปริทัศน์

Franklin (อ้างใน Spain, 1975 : 48-49) ได้กล่าวถึงระบบ
 ในการผลิต (system of production) ว่ามี 3 ระบบใหญ่ ๆ คือ ระบบ
 เกษตรกรรม ระบบทุนนิยมและระบบสังคมนิยมโดยระบบเกษตรกรรมต้องใช้พื้นที่
 ทั่วถิ่นมากจึงอยู่นอกเมืองในพื้นที่ต่างจังหวัดและใช้แรงงานส่วนใหญ่จากครอบครัว
 โดยมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ไม่มีการจ้างงาน แต่เป็นการร่วมแรงกันทำ ผล
 ผลิตที่ได้ต่ำ เป็นการผลิตพอสำหรับเลี้ยงตนเอง ถ้าเหลือมากถึงทำการค้าขาย
 ส่วนระบบทุนนิยมและระบบสังคมนิยมมักพบอยู่ในเมือง มีอาชีพไม่ใช้การเกษตร-
 กรรม มีการรับจ้างทำงานโดยมีความสัมพันธ์เชิงนายจ้างกับลูกจ้าง แบบวิถีการ
 ผลิตจะใช้เงินทุนและเทคโนโลยีมาก ทำให้ผลผลิตที่ได้สูง เป็นการผลิตเพื่อ
 การค้า

Geertz (อ้างใน T.G. McGee 1976 : 126-129) ได้กล่าวถึง
 แบบวิถีการผลิตในเมืองว่ามี 2 ลักษณะคือระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกับเศรษฐกิจแบบ
 ึ่งตนเอง โดยแยกข้อแตกต่างออกเป็น firm type กับ bazaar type หรือ
 formal sector (เศรษฐกิจในระบบ) กับ informal sector
 (เศรษฐกิจนอกระบบ) โดยกิจกรรมแบบ form type จะมีการดำเนินการที่ใช้

อุปกรณ์และเทคโนโลยีเครื่องจักรที่ทันสมัยในการทำธุรกิจ ซึ่งเป็นลักษณะของระบบทุนนิยม และลักษณะของ bazaar type จะเป็นกิจกรรมที่ไม่ใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีสูง มีการลงทุนต่ำ ทำเองในครอบครัว ซึ่งลักษณะของเศรษฐกิจ 2 แบบจะรวมกันเป็นระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมที่มีทั้งเศรษฐกิจในระบบและนอกระบบที่อยู่รวมกันนในสังคมเมืองแบบที่เรียกว่า ทวิลักษณะ (social dualism economy) ที่มักปรากฏพบในลักษณะของความเป็นเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนา (Boeke : 1910)

J.H. Boeke (1953) กล่าวถึงทฤษฎี Social Dualism ที่เขานำมาวิเคราะห์ในประเทศอินโดนีเซีย โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการปะทะกันระหว่างระบบสังคมที่นำเข้ามาจากระบบสังคมของชาวพื้นเมืองที่มีอยู่เดิม ซึ่งเป็นอีกแบบหนึ่งส่วนมากระบบสังคมที่นำเข้ามาคือระบบทุนนิยม

การปะทะกันของสังคมเช่นว่านี้มีใช้จะพบแต่ในอินโดนีเซียเท่านั้น แต่ "ที่ไหน ๆ ก็ตามที่วัฒนธรรมตะวันตกได้แผ่เข้ามาในดินแดนตะวันออก โดยนำระบบทุนนิยมเข้ามาก็มิได้ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองหรือชาวตะวันออกมลายูไป"

Boeke ได้กล่าวถึงการนำลัทธิทุนนิยมเข้ามาในดินแดนตะวันออกว่าเป็นระบบที่มีการใช้เงินใช้เหตุผลเป็นหลัก บุคคลใดเมื่อลงทุนทำกิจกรรมใดก็ตามก็จะถึงที่ผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นหลัก และการดำเนินการใด ๆ ก็ตามถือว่าเป็นธุรกิจ และทุนอย่างถือเป็นการค้า การอุตสาหกรรมมีทุนเป็นฐาน และมีกำไรเป็นจุดมุ่งหมายมีการแบ่งงานกันทำ การค้าเป็นการค้าเสรีใช้การทำสัญญาและบริหารกิจการในรูปบริษัท ส่วนระบบของชาวพื้นเมืองที่มีอยู่เดิมนั้นยังอยู่ในขั้นก่อนทุนนิยม (Precapitalism) คือเป็นระบบที่เลี้ยงตัวเองอยู่ได้ (self sufficient system) ศาสนามีบทบาทสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจของชาวพื้นเมือง ความต้องการอยู่ในวงจำกัด การใช้เงินก็จำกัดด้วยเช่นกัน ไม่มีการเรียกเก็บดอกเบี้ยจากการให้กู้ยืม ไม่ว่าจะเป็นการยืมเงินหรือพันธุ์ข้าวหรือวัวควาย ความต้องการทางสังคมมีความสำคัญเหนือกว่าความต้องการทางเศรษฐกิจเพราะฉะนั้นจะเห็นว่าการตีราคาวัฏกันด้วยการมีหน้ามีตาในสังคม จากการเป็นเจ้าของวัวมีใช้จากผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้วัวทำงาน การเกษตรถือว่าเป็น

รากฐานในการดำรงชีวิต ส่วนการอุตสาหกรรมเป็นแค่กิจกรรมในครัวเรือน ผลิตเพื่อสนองความต้องการในครอบครัวไม่เกี่ยว การค้าหรือการแบ่งงานกันทำในสังคม ผู้คนแสวงหากำไรเหมือนกัน แต่มีใช้กำไรที่ได้จากการค้าหรือการดำเนินงานธุรกิจ ทว่า เป็นกำไรที่ได้จากการเก็งหรือการพนันผู้ขายในสังคมพื้นเมืองไม่ชอบทำงานจำเจ ไม่แข่งขันกันเอง ค่าที่ขาดความเป็นเอกัตบุคคล (individualism) พวกเขามีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรือกลุ่มชน มองดูเพื่อร่วมงานอย่างเพื่อนมิใช่อ่างคู่แข่งขันไม่ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ เช่น ราคาและค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น

Santos (อ้างใน Spain, 1975 : 131-133) ได้แบ่งลักษณะแบบวิธีการผลิตของระบบเศรษฐกิจในเมืองเป็น 2 ระบบคือ upper circuits (ตลาดส่วนบน) กับ lower circuits (ตลาดส่วนล่าง) ซึ่งผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองจะต้องพบสัมพันธ์กับระบบเหล่านี้ในชีวิตประจำวันโดยสัมพันธ์กับความเป็นอยู่เชิงระบบอุปถัมภ์กับเศรษฐกิจนอกระบบ ถึงแม้จะมีสถาบันการเงินที่เข้มแข็ง แต่ผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีเครดิตก็ยังคงยินดีที่จะกู้เงินจากนายทุนเงินกู้นอกระบบอยู่ดี และอาชีพบริการรับจ้างอิสระ หาบแร่แผงลอย ก็ยังคงมีส่วนช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยด้วยกัน และเป็นการสนับสนุนให้เศรษฐกิจทุนนิยมยังอยู่ได้ โดยการส่งผ่านสินค้าจากคนกลางสู่ผู้ค้ารายย่อย ๆ เป็นการระบายสินค้า และช่วยเพิ่มรายได้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกันโดยกิจกรรมของระบบส่วนบน จะได้แก่ ธนาคาร การค้าเพื่อการส่งออก ระบบอุตสาหกรรมบริการเทคโนโลยีที่ทันสมัยและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการขนส่ง ส่วนระบบส่วนล่างจะเป็นกิจกรรมที่ไม่เน้นการลงทุนอุตสาหกรรม การค้าหรือบริการโดยลักษณะเด่น 2 ระบบ ที่ใช้ในการพิจารณาว่าลักษณะใดเป็นลักษณะ upper system หรือ lower system ให้ดูจากเทคโนโลยีการจัดองค์กร การดำเนินงาน เงินทุน ขั้วริมการทำงาน ค่าจ้าง ผลผลิต ราคา เครดิต นายทุนเงินกู้ ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุน คนกลาง กับผู้รับจ้าง โดยโครงสร้างความสัมพันธ์เป็นโครงสร้างกระชับแบบมีสัญญา (เศรษฐกิจในระบบ) หรือโครงสร้างหลวม (เศรษฐกิจนอกระบบ)

T.G. McGee (1971 : 64-68) กล่าวถึงวิธีการผลิตมี 3 ประเภท ประเภทแรกคือ ระบบการผลิตแบบดั้งเดิม (ระบบเกษตรกรรม) primary

production ระบบที่สองคือ ระบบอุตสาหกรรมและการแปรรูปผลผลิต (secondary production) ระบบที่สามคือ ระบบบริการ (tertiary production) ซึ่งกิจกรรมในระดับสามหรือการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ โดยเริ่มตั้งแต่การจัดจำหน่ายผลผลิตการให้บริการหรือซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องจักร รวมทั้งการให้บริการส่วนบุคคล ทางด้านความต้องการพื้นฐาน นันทนาการ และอื่น ๆ คือ กิจกรรมที่รวมกระจุกตัวอยู่ในเมือง ฉะนั้นการขยายเมือง การกลายเป็นเมือง (urbanization) ในสังคมระบบทุนนิยม คือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมระดับสาม (tertiary sector) และเป็นกิจกรรมที่รองรับแรงงานจากชาวชนบทที่มาหางานทำในเมืองและหางานในระบบอุตสาหกรรมไม่ได้ จึงต้องมาลงในอาชีพของกิจกรรมระดับสาม ในลักษณะอาชีพ พ่อค้า แม่ค้า หาบเร่ แผงลอยที่เป็นลักษณะของอาชีพ เศรษฐกิจนอกระบบในภาคบริการที่น่าสนใจศึกษาด้านการปรับตัวของอาชีพอิสระที่อยู่ในเมืองกรุงเทพฯ และนอกจากลักษณะการปรับตัวของชาวชนบทเข้าสู่อาชีพในภาคบริการ ที่ไม่ใช่เกษตรกรรมเหมือนอย่างบ้านเดิมในชนบทแล้ว พวกเขาชาวชนบทเหล่านี้ยังต้องปรับตัวต่อวิถีชีวิต การทำมาหากิน สังคม และวัฒนธรรมในเมือง โดยดูจากวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง (economic life) ที่บิดเบือนไปจากระบบการทำมาหากินแบบเกษตรกรรมที่อยู่ในชนบท

Furnivall (อ้างใน Evers, H.-D. 1977 : 89) กล่าวถึงเรื่องของพหุสังคม (plural societies) ว่ากลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเมือง จะปรากฏแตกต่างกันเป็นหลายรูปแบบซึ่งจะลดรวมลงมาให้เป็นแบบเดียวกันหมดไม่ได้ เพราะฉะนั้นตามแนวความคิดนี้จึงไม่ถือว่า การเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการของทุกสังคมจะต้องมีรูปแบบหรือขั้นตอนอย่างเดียวกันหมด หรือโครงสร้างของแต่ละสังคมจะต้องมีลำดับชั้นเป็นอย่างเดียวกันเสมอไป ซึ่งความคิดดังกล่าวมานี้มาประยุกต์ใช้กับระบบวิถีการผลิตของเมืองในลักษณะของระบบทุนนิยม ก็จะทำให้มีลักษณะรูปแบบ และวิธีการค้าหลายรูปแบบ ซึ่งทำให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการขยายขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจในระบบและเศรษฐกิจนอกระบบ โดยไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบการค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเอื้อประโยชน์เชิงการค้าซึ่งกันและกัน โดยที่แต่ละรูปแบบต่างก็เน้นวิถีการผลิตเพื่อการค้าโดยได้รับอิทธิพลจาก

ประเทศในลัทธิตะวันตก จนทำให้วัฒนธรรมประเพณีสังคมดั้งเดิมลดความสำคัญลง ซึ่งลักษณะของสังคมไทย ก็มีลักษณะโครงสร้างหลวมที่ยอมร่อนอ่อนยอมรับวัฒนธรรมที่เห็นว่าเหมาะสมได้ง่าย

Scott (1976 : 127-200) กล่าวถึงที่มาของความไม่มั่นคงในการยังชีพของชาวนาและการรักษารูปแบบเศรษฐกิจที่ไม่มุ่งกำไร (moral economy) ที่ลดน้อยลงทำให้ชาวนาต้องเปลี่ยนแปลงค่านิยมเดิมลง อันเนื่องจากการขยายอิทธิพลของเศรษฐกิจทุนนิยมที่แผ่เข้ามาและความไม่มั่นคงในการยังชีพด้วยเหตุผล 3 ประการคือ หนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพธรรมชาติ สอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากภาวะตลาดโลก และสาม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากราคาของผลผลิตเพียงอย่างเดียวของชาวนา จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ชาวนาต้องดิ้นรนต่อสู้กับระบบตลาด และพ่อค้าคนกลางหรือคนในเมืองมากขึ้น ทำให้ชาวนาต้องหันมาหารายได้ และมาเป็นแรงงานรับจ้างให้กับระบบทุนนิยมในเมือง

Arthur Lewis (ใน ประกอบ ทองมา 2523 : 31-33) ให้ความสำคัญในทฤษฎีอุปทานของแรงงาน (Labor Surplus) ว่าเป็นขบวนการนาทรพยากร (แรงงาน) ในภาคที่ยากจนอยู่แล้วมาจัดสรรในภาคเศรษฐกิจทุนนิยม โดยเชื่อว่าเศรษฐกิจในสังคมแบ่งออกเป็น 2 ภาค หรือภาคที่พอยังชีพอยู่ได้ (Subsistence sector) กับนายทุน (capitalist sector)

โดยที่ภาคนายทุนตามความหมายของ Lewis เขานำมาซึ่งภาคที่มีการใช้สินค้าทุนโดยเสียค่าใช้จ่ายในการใช้สินค้าทุนเหล่านี้ แต่นายทุน จะว่าจ้างแรงงานทำการผลิตโดยแสวงหากำไรสูงสุดตามแบบของลัทธิทุนนิยมทั้งหลาย ส่วนภาคเศรษฐกิจที่พอยังชีพอยู่ได้นั้น หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ของสังคมและเศรษฐกิจที่มีได้มีการใช้สินค้าทุน ได้แก่ การทำเกษตรกรรมขนาดเล็กสำหรับครอบครัว และทำกิจกรรมแบบดั้งเดิมอื่น ๆ ที่สืบทอดกันมา ผลผลิตต่อหัวต่ำกว่าที่ได้จากภาคนายทุน ประสิทธิภาพในการผลิตของแรงงานต่ำหรือเป็นศูนย์ หรือต่ำกว่ารายเฉลี่ย

Lewis แบ่งแหล่งที่จะได้แรงงานมาใช้ในการพัฒนาภาคนายทุน 4 แห่งด้วยกันคือ

1. แรงงานจากสตรีในครัวเรือน

2. แรงงานที่ได้จากการเพิ่มของประชากร เนื่องจากความก้าวหน้าทางการแพทย์อัตราการตายลดลง แต่อัตราการเกิดยังสูงอยู่

3. แรงงานที่ได้จากการว่างงาน เนื่องจากการใช้เทคนิคการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงกลายเป็นกองทัพสำรองแรงงาน (Reserve Army) ตามความหมายของ Marx

4. การเคลื่อนย้ายแรงงานราคาถูกจากภาคที่พอยังชีพอยู่ได้เข้าสู่ภาคนายทุน (ภาคเกษตรกรรม)

แรงงานที่จะได้เหล่านี้มิได้จำกัดอยู่ในชนบท หรือในภาคอุตสาหกรรมเท่านั้นแม้ในภาคจีปาดะแรงงานนอกระบบ (informal sector) ก็มีเช่นกัน และมีจำนวนมาก

Susanne Thorbek (1989) กล่าวถึงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในประเทศโลกที่สามที่ได้รับผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจเมืองในรูปแบบทุนนิยม ทำให้พวกเขาต้องดิ้นรนต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจที่เอารัดเอาเปรียบในด้านค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงานของผู้หญิง ที่ได้ผลตอบแทนต่ำและการปรับตัวของผู้หญิงระหว่างหน้าที่การงานที่อยู่นอกบ้าน และหน้าที่แม่บ้านในครอบครัว ทำให้เธอต้องทำหน้าที่ใน 2 บทบาท จากภาวะอันหนักนี้ทำให้เธอสามารถก้าวเข้ามาสู่ความเท่าเทียมกันในการหาเลี้ยงชีพครอบครัวเท่ากับผู้ชาย ทำให้เธอสามารถกล้าตัดสินใจและออกความเห็นกับสามีในเรื่องค่าใช้จ่ายในครอบครัว การแบ่งเบาภาระงานบ้านงานเลี้ยงดูบุตรให้กับผู้ชาย รู้จักแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การพักผ่อน การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ถ้าผู้หญิงไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะเกิดปัญหาการหย่าร้างในครอบครัว และการมีครอบครัวใหม่ไม่ใช่เรื่องแปลกสำหรับผู้หญิงในเมือง

การเติบโตของเมืองส่งผลกระทบต่อผู้หญิงในด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานราคาถูกจากชนบทเข้ามาหางานทำเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว โดยผู้หญิงที่ด้อยโอกาสทางการศึกษาและมีทุนน้อยก็จะมาเป็นแรงงานรับจ้างในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ งานบริการต่าง ๆ โดยมาเช่าบ้านหอพักในเมือง หรืออยู่กับเพื่อนฝูงคนรู้จัก ถ้ารายได้น้อยก็เกิดปัญหาที่อยู่อาศัยต้องอยู่ในสลัม และเกิดการปรับตัวของผู้หญิงในชนบทมาสู่บทบาทของผู้หญิงลูกจ้างในเมือง

ขอบเขตของการศึกษา

1. ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีสตรีชนบทที่เข้ามาประกอบอาชีพแม่ค้าดอกไม้บนทางเท้าในกรุงเทพฯ ย่านปากคลองตลาด ซึ่งเป็นบริเวณที่สำคัญในภาคเศรษฐกิจนอกระบบที่จะสะท้อนให้เห็นการทํามาหากินของแม่ค้าดอกไม้บนทางเท้าที่มีอยู่มากมายและอยู่ประจําจนเป็นแม่ค้าเก่าประจำท้องที่นี้มาคนละหลายปี และเกาะกลุ่มกันเห็นได้ชัด โดยไม่มีการเคลื่อนย้ายกลุ่มไปอยู่ที่อื่นไม่เหมือนอาชีพแม่ค้าหาบเร่ขายของอื่น ๆ ที่ต้องเดินไปเดินมาตลอดวัน ทําให้ผู้วิจัยสามารถสัมผัสข้อมูลได้เป็นวัฏจักรได้ตลอดวันและเหมือนกันทุกวันเสมอ

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเน้นความสัมพันธ์ของการใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ ของสตรีชนบท และการพึ่งพาอาศัยรับประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ (symbiosis) ในอาชีพเศรษฐกิจนอกระบบ (informal sector) กับเศรษฐกิจในระบบ (formal sector) ในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ศึกษาองค์ประกอบของเศรษฐกิจนอกระบบในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

2.2 การปรับตัวของสตรีชนบทต่อชีวิตในกรุงเทพฯ ในเศรษฐกิจนอกระบบ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

วิถีชีวิต (Way of life) วิถีการดำเนินชีวิต ความรู้สึกนึกคิด และการปฏิบัติที่ทําเป็นประจําของสตรีชนบทที่มาปรับตัว ใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเทพมหานคร ด้านการทํามาหากิน (economic life) เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และการใช้เวลาพักผ่อนของสตรีชนบท ในอาชีพแม่ค้าดอกไม้ในเมือง

วิธีการผลิต (Mode of production) การเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมมาสู่อาชีพที่ไม่ใช่การเกษตรในเมือง ได้แก่ อาชีพการค้าและบริการและแบบวิธีการหารายได้ การผลิต และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในการค้าขายในอาชีพ เศรษฐกิจนอกระบบในเมือง

เศรษฐกิจในระบบ (Formal sector) แบบวิธีการหารายได้ที่เป็นทางการ มีร้านค้าแน่นอน ใช้น้ำเงิน มีลูกจ้างกินเงินเดือน มีชั่วโมงการทำงานที่แน่นอน ใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลอุตสาหกรรมทันสมัย มีสวัสดิการวันหยุดที่แน่นอน และได้รับความคุ้มครองแรงงานจากกฎหมาย

เศรษฐกิจนอกระบบ (Informal sector) แบบวิธีการหารายได้ที่ไม่เป็นทางการ ใช้น้ำเงินน้อย ใช้น้ำเงินเดือน ไม่มีชั่วโมงการทำงานที่แน่นอน ไม่มีวันหยุด แรงงานหาได้จากครอบครัว ราคาสินค้าต่อรองกันได้ ใช้เครื่องมือเครื่องมือที่ไม่ใช่เครื่องจักร

การปรับตัว (Adaptation) การปรับตัวของสตรีชนบทต่อวิถีชีวิตในเมือง ได้แก่ การปรับตัวด้านอาชีพ ที่ไม่ใช่เกษตรกรรมเข้าสู่อาชีพภาคบริการในเมือง ได้แก่ อาชีพแม่ค้าดอกไม้ และ การปรับตัวในวิถีชีวิตเศรษฐกิจคือด้านสังคมครอบครัว ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างในชีวิตการทํามาหากินประจำวันของแม่ค้าดอกไม้

แม่ค้าดอกไม้ (Vendor) สตรีชนบทที่ขายดอกไม้บนทางเท้าในเศรษฐกิจข้างถนน (bazaar economy) บริเวณย่านปากคลองตลาด ได้แก่ หาบแร่ แผงลอย แบกะดิน เป็นต้น

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปรับตัวต่อวิถีชีวิตในเมืองของสตรีชนบทในกรุงเทพฯ ศึกษาเฉพาะกรณี อาชีพแม่ค้าดอกไม้บนทางเท้า แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ขั้นตอนคือ

1. การศึกษาวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) เป็นขั้นตอนแรกของการศึกษา โดยเป็นการทบทวนวรรณกรรม หนังสือ เอกสาร ตำรา บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเมือง กระบวนการเติบโตของเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม แบบวิถีการผลิต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลภาคสนามต่อไป

2. การวิจัยภาคสนาม (Field research) เป็นขั้นตอนหลังจากที่ได้ศึกษาวิจัยเอกสาร และทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ จนได้แนวทางในการศึกษาแล้ว ก็จะทำการศึกษภาคสนามโดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ต่อไป ในการศึกษาวิจัยส่วนนี้แบ่งเนื้อหาการศึกษาออกเป็น 3 ส่วนคือ

ก) ข้อมูลทั่วไปในวิถีการตลาดของดอกไม้ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพแม่ค้าดอกไม้

ข) ข้อมูลเกี่ยวกับการปรับวิถีชีวิตและแบบวิถีการหารายได้ของสตรีชนบทในกรุงเทพฯ ศึกษาเฉพาะกรณีแม่ค้าดอกไม้ย่านปากคลองตลาด ตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ค) ข้อมูลจากการศึกษาสำรวจ (survey) และรายบุคคล โดยเจาะลึกถึงสภาพความเป็นไปของกรณีศึกษาในการปรับตัวของสตรีชนบทต่อชีวิตในกรุงเทพฯ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

แม่ค้าที่จะศึกษา คือ สตรีชนบทที่เข้าทำงานในอาชีพแม่ค้าดอกไม้บนทางเท้า ย่านปากคลองตลาด โดยการสุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน โดยแบ่งเป็นแม่ค้าพวงมาลัย 30 คน แม่ค้าดอกไม้ตระกร้า 30 คน แม่ค้าขายดอกไม้กองกะ

พื้นที่ (แบกะดิน) 30 คน และแม่ค้าแผงลอย 30 คน โดยมีระยะเวลาทำงานอย่างน้อย 1 ปีขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลและประสบการณ์ของแม่ค้าที่สั่งสมมาตั้งแต่เริ่มทำอาชีพนี้จนครบ 1 ปี ของการทำงานอย่างละเอียดมากกว่า คนเพิ่งเริ่มทำ 1-2 เดือน

โดยเริ่มต้นจากแม่ค้าดอกไม้ต่างจังหวัดที่ผู้วิจัยรู้จักเป็นคนแรกและผู้ให้สัมภาษณ์จะเป็นผู้แนะนำ ผู้ให้สัมภาษณ์รายต่อไปให้ผู้วิจัยส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งผู้วิจัยจะเลือกสัมภาษณ์ (interview) และเจาะจงกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ได้แก่ พ่อค้าส่ง พ่อค้าปลีก นายหน้า ชาวสวน และแม่ค้าเก่า (หาบเร่ แผงลอย แบกะดิน) ประเภทละ 10 ราย เพื่อให้ได้ข้อมูลวิถีชีวิต เศรษฐกิจในการทำมาหากินจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในอาชีพนี้เพื่อมาประกอบการวิเคราะห์กรณีศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหลายวิธีในการตรวจสอบข้อมูล เช่น ใช้การสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เรื่องเดียวกันหลายคำถามและหลายโอกาสเป็นต้น

ระยะเวลาที่เข้ารับการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ ตุลาคม 2535-ตุลาคม 2536

สถานที่การวิจัย : ย่านปากคลองตลาด

สถานที่ที่ผู้วิจัยเข้ารับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ บริเวณย่านปากคลองตลาด ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ที่มีการพึ่งพาธุรกิจค้าขายดอกไม้ร่วมกันของเศรษฐกิจในระบบและเศรษฐกิจนอกระบบ กล่าวคือ บริเวณภายในตลาดจะเป็นสถานที่ค้าขายของเศรษฐกิจที่เป็นทางการ (formal sector) โดยมีการแบ่งแผงลอยขายของออกเป็นล๊อคแสดงพื้นที่ในการเป็นเจ้าของ เห็นได้ชัดเจนอยู่ร่วมกันภายใต้หลังคา ของตลาดที่เปิดโล่งและบริเวณภายนอกตลาด บริเวณทางเดินเท้าจะเป็นรูปแบบการค้าขายที่ไม่เป็นทางการของพ่อค้า

แม่ค้าดอกไม้ที่มีการผลิตสินค้าอย่างง่าย (simple commodity production) และงานบริการขายดอกไม้ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ หาบเร่ แบกะดิน และแม่ค้าไม้ตะกร้า

บริเวณสถานที่ย่านปากคลองตลาดนี้จะประกอบไปด้วยตลาดที่เชื่อมต่ออยู่ในบริเวณเดียวกันมี 3 ตลาด เรียกว่า กลุ่มตลาดย่านปากคลอง ได้แก่

1. ตลาดยอดพิมาน
2. ตลาดสดปากคลองตลาด
3. ตลาดส่งเสริมการเกษตรและตลาดส่งเสริมเกษตรกรไทย

โดยลักษณะของกลุ่มตลาดปากคลองทั้ง 3 ตลาดนี้ ภายในตลาดจะเป็นรูปแบบการค้าขายที่เป็นทางการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่สำหรับภายนอกอาคารตลาด จะเป็นรูปแบบการค้าขายที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีร้านหรือสถานที่ค้าขายที่แน่นอน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาทางมานุษยวิทยา (Anthropological Research) ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสำรวจ (participant observation and surveys) ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตพฤติกรรมการประกอบอาชีพของแม่ค้าดอกไม้ โดยการสัมภาษณ์และเสนอตัวเป็นผู้ช่วยจัดดอกไม้ เพื่อที่จะได้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ต่อไป

2. การสัมภาษณ์ (interview) ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ในอาชีพแม่ค้าดอกไม้ย่านปากคลองตลาดโดยมีหัวข้อหรือคำถามกว้างที่จะใช้เป็นแนวทางสอบถาม (interview guides) ตลอดจนการจดบันทึกข้อสังเกตเสียงในเทปและนำมาถอดเทปเพื่อเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

- กล้องถ่ายรูป เทป สมุดจดบันทึก

การวิเคราะห์และแปลความจากข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิจัยการพรรณนา

(Descriptive Analysis) และผสมผสานกับการวิจัยเชิงอธิบาย (Explanatory Analysis) ควบคู่กันไปด้วย เพื่อสนองผลการวิจัยในรูปของการบรรยายอธิบายความสัมพันธ์ของการเติบโตของเมืองที่มีต่อแบบวิถีการผลิตและอิทธิพลของเศรษฐกิจทุนนิยมต่อวิถีชีวิตและวิถีการหารายได้ในสังคมเศรษฐกิจนอกระบบ ตลอดจนการปรับตัวของสตรีชนบทต่อชีวิตในกรุงเทพมหานคร

วิธีการนำเสนอข้อมูล

ผู้เขียนได้แบ่งเนื้อหาการศึกษาออกเป็น 6 บท พร้อมทั้งมีข้อสรุปและเสนอแนะส่งท้ายดังรายละเอียดโดยย่อมีดังนี้

บทที่ 1 บทนำ เป็นเรื่องของความเป็นมา และความสำคัญของการศึกษานครั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านจะได้เข้าใจความหมาย และแนวทางการศึกษาอย่างชัดเจนขึ้น

บทที่ 2 เรื่องตลาดดอกไม้ที่ปากคลองตลาด ผู้วิจัยต้องการบรรยายถึงลักษณะทั่วไปของสภาพตลาดดอกไม้ แหล่งปลูกดอกไม้ และความเป็นมาของตลาดปากคลอง ที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายดอกไม้อย่างไร และมีลักษณะการซื้อขายในอาชีพขายดอกไม้บนทางเท้าที่เป็นอาชีพนภาคเศรษฐกิจนอกระบบ ที่จะต้องเกี่ยวข้องกับกลไกของราคารในตลาดรับซื้อที่เป็นทางการ เช่นปากคลองตลาดได้อย่างไร

บทที่ 3 เรื่องวิถีชีวิตแม่ค้าดอกไม้ปากคลองตลาด ผู้วิจัยต้องการอธิบายถึงวิถีชีวิตแม่ค้าดอกไม้ ในทุกแง่มุมที่เกี่ยวข้อง และเกิดขึ้นเป็นประจำในอาชีพ รวมทั้งการปรับตัวของแม่ค้าที่มีต่อวิธีการที่ใช้นในการประกอบอาชีพ และมีวิธีการเรียนรู้การแก้ไขปัญหาที่แม่ค้าต้องเจอจะเจอในการประกอบอาชีพ ทุกวันอย่างไร

บทที่ 4 เรื่องภาพลักษณ์ของเศรษฐกิจนอกระบบในอาชีพแม่ค้าดอกไม้ ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นความแตกต่างในความหมายของเศรษฐกิจนอกระบบกับเศรษฐกิจในระบบ โดยใช้ชีวิตอธิบายถึงความแตกต่างในรูปของแม่ค้าดอกไม้ทางเท้ากับแม่ค้าดอกไม้ในร้าน พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าภาคเศรษฐกิจนอกระบบคงอยู่ในเศรษฐกิจในระบบได้อย่างไร มีองค์ประกอบของเศรษฐกิจนอกระบบอะไรบ้าง ในอาชีพแม่ค้าดอกไม้ รวมทั้งแม่ค้าที่ประกอบอาชีพนี้ จะมีโอกาสหรือความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพภาคเศรษฐกิจนอกระบบอย่างไรบ้าง

บทที่ 5 สู่การปรับตัว ในบทนี้ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นถึงการปรับตัวของแม่ค้า ที่มีต่อชีวิตในกรุงเทพฯ ในเศรษฐกิจนอกระบบ และการชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดหรือปัญหาในการหารายได้นอกบ้าน กับหน้าที่ในฐานะแม่บ้าน ว่าแม่ค้าจะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่อย่างไรบ้างในชีวิตประจำวัน

บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเอาข้อค้นพบและปัญหาของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอาชีพแม่ค้าดอกไม้มา เป็นข้อเสนอแนะพร้อมทั้งวิธีการแก้ไขปัญหา ให้รัฐบาลได้พิจารณา ครอบคลุมเน้นไปถึงปัญหาเรื่องทุนในอาชีพเศรษฐกิจนอกระบบ

การเขียนรายงานการวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยนี้ อาจจะมีผู้ถูกสัมภาษณ์ถูกเปิดเผยข้อมูล หรือให้รายละเอียดที่อาจจะ เป็นรหัสดัวเองได้ ผู้วิจัยจึงใช้เปลี่ยนเป็นชื่อสมมุติ แก่ผู้ให้ข้อมูลทุกคน

ประโยชน์คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงการปรับตัวของสตรีชนบทต่อชีวิตในกรุงเทพฯ ในเศรษฐกิจนอกระบบ และทราบถึงข้อจำกัดหรือปัญหาในการหารายได้นอกบ้านกับหน้าที่ในฐานะแม่บ้าน
2. ทำให้ทราบถึงกระบวนการปรับแบบวิถีการหารายได้ เพื่อประกอบอาชีพในเมืองของอาชีพแม่ค้าดอกไม้บนทางเท้าในด้านการผลิต วิจัยแจกจ่ายผลผลิตและการบริโภค
3. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบของวิถีการหารายได้นอกระบบที่ยังคงปรากฏอยู่ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม
4. ทำให้ทราบถึงความสำคัญของเศรษฐกิจสังคมนอกระบบที่ทำให้เกิดการสร้างงาน เช่น อาชีพอิสระในอาชีพแม่ค้าดอกไม้
5. เป็นผู้มูลเบื้องต้นในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจด้านการส่งเสริมและปรับปรุงลักษณะอาชีพเศรษฐกิจสังคมนอกระบบในรูปแบบธุรกิจส่วนบุคคลของผู้มีรายได้น้อยในเมืองให้เหมาะสม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย